

III KNIHA ZLIN

Elena **Ferrante**

DNY OPUŠTĚNÍ

Copyright © 2002 by Edizioni E/O, by arrangement with
Bruno Batreau, Literary Agency, Rome, Italy
Translation © Jakub Volný, 2011

ISBN 978-80-87162-88-0

1.

Jednoho dubnového odpoledne, sotva pár minut po obědě, mi manžel oznámil, že mě opouští. Řekl to ve chvíli, kdy jsme společně sklízeli ze stolu. Děti se jako vždy o cosi hádaly ve svém pokoji, pes spokojeně dřímá vedle radiátoru a já se od svého muže dozvěděla, že je zmatený, strašlivě unavený a že ho přepadávají okamžiky slabosti. Pak dlouze mluvil o našem patnáctiletém manželství, o dětech... Ani sobě ani mně prý nemá co vyčítat. Mluvil jako vždy rozvážně, jen jednou vzrušeně máchl rukou, to když mi s dětinským úsměvem na rtech vyprávěl o hlavách, které ho ode mne šeptem odhánějí. Pak si uvědomil, jak moc mi svými slovy ubližuje, a tiše odešel z domu. Jako opařená jsem zůstala stát u kuchyňské linky.

Celou noc jsem se samotná převalovala v naší obrovské manželské posteli a přemýšlela. V hlavě jsem si přehrávala události posledních dní a marně v nich hledala stopy nějaké krize. Svého manžela jsem přece dobře znala, vždycky to byl klidný muž, který si zakládal na našich rodinných zvycích. Mohli jsme si o všem popovídat, i po tolika letech jsme se k sobě rádi tiskli a objímali se, občas mě uměl rozesmát k slzám. Nedokázala jsem pochopit, že mě chce skutečně opustit. Vždyť si s sebou

nevzal jedinou oblíbenou věc, dokonce se ani nerozloučil s dětmi, uvědomila jsem si následně. Určitě se nemám čeho bát, nejde o nic vážného. Zkrátka jsem se jen ocitla uprostřed situace tak často popisované v románech, kdy jeden z hrdinů radikálním způsobem řeší nespokojenost s vlastním životem.

Něco podobného se navíc už jednou přihodilo, vzpomněla jsem si, když jsem se už poněkolkáté marně snažila najít tu správnou polohu pro spaní. Před mnoha lety... Tehdy jsme spolu žili teprve půl roku, políbil mě na tvář a řekl, že bude lepší, když už se nevidíme. Milovala jsem ho a při těch slovech mi ztuhla krev v žilách. Jako ve snách jsem sledovala, jak odchází. Tehdy mě zanechal samotnou u kamenného zábradlí hradu svatého Eliáše. Pode mnou leželo bezbarvé město a moře. Byla mi zima. O pět dní později mi ale zavolal a omlouval se. Prý šlo o náhlé vyprázdnění citů. To slovní spojení mě zaujalo a dlouho mi pak znělo v mysli.

Použil ho pak ještě jednou, mnohem později, zhruba před pěti lety. Tenkrát jsme se často stýkali s jednou jeho kolegyní z technické školy. Jmenovala se Gina, pocházela z velmi zámožné rodiny, byla inteligentní a vzdělaná. Nedlouho předtím přišla o manžela a zůstala sama s patnáctiletou dcerou. Na několik měsíců jsme se přestěhovali do Turína, kde nám zajistila nádherný dům s výhledem na řeku. Město se mi sice zprvu moc nelíbilo, připadalo mi, jako by bylo celé odlité z oceli, až později jsem objevila úchvatné, barevné divadlo, které se nabízelo při pohledu z balkónu domu. Na podzim jsem pozorovala, jak kolem zámečku Valentino zlátne a rudne zeleň, jak se barevné lístky třepetají ve slunci, než je opatrně utrhne vítr a snese na šedou hladinu Pádu. Na jaře zase od řeky přicházel svěží lehký vánek, který si pohrával s novými výhonky a větvemi obsypanými pupeny.

Nakonec jsem si rychle zvykla i díky pomoci vdovy s dcerou, které mě seznamovaly s okolím, vodily do těch nejlepších obchodů. Jejich laskavost však měla sporné pozadí, časem jsem začala mít pocit, že se Gina do mého Maria zamilovala. Nadbíhala mu, chovala se koketně. Čas od času jsem si z ní před manželem otevřeně utahovala. „Volala ti snoubenka,“ říkávala jsem žertem. Bránil se, i když mu její náklonnost lichočila, většinou jsme se tomu ale jen společně smáli. Postupem času však Gina telefonovala stále častěji. Chtěla, aby ji Mario někam odvezl, jindy zase jako záminku použila svou dceru Carlu, která prý potřebovala poradit s probíraným učivem chemie. Někdy si chtěla třeba jen půjčit knížku a tak pořád dokola.

Na druhé straně dokázala být neskutečně štedrá, mně i dětem neustále nosila drobné dárečky, půjčovala mi auto nebo klíče od svého domu nedaleko malebného Cheraska, kam jsme si mohli vyrazit na víkend. My jsme její nabídky přijímali s radostí. V domě na venkově jsme se cítili dobře, i když hrozilo nebezpečí, že se v něm Gina znenadání objeví a naruší naše rodinné zvyky. Na každou laskavost se však sluší odpovědět a ze vzájemných zdvořilostí se nakonec stal nepříjemný řetěz závazků a povinností. Mario se postupně rekrutoval na vychovatele Carly. Chodil za jejími profesory, jako by zastupoval jejího zemřelého otce, a i když byl doslova zavalen prací, dával jí hodiny chemie. Nic jiného mu ale nezbývalo. Začala jsem si na Ginu dávat pozor. Stále méně a méně se mi líbilo, jak ho bere za paži nebo jak mu s úsměvem cosi šeptá do ucha. Až se mi jednoho dne konečně rozsvítilo. Byla jsem zrovna v kuchyni, když skončili hodinu doučování chemie a vyšli na chodbu. Malá Carla se přitiskla k Mariovi a políbila ho na rty. V tu chvíli mi došlo, že si nemám dělat starosti o matku, ale o její dceru! Dívka

po mém muži už bůhvíjak dlouho házela očima, on se na ni díval jako člověk, který ze stínu pozoruje sluncem ozářenou zed'.

Promluvili jsme si o tom. Ale v klidu. Nikdy jsem nevyhledávala hádky, vadily mi rozhovory zvýšeným hlasem i vášnivá gesta rukama. Rodina, ve které jsem vyrůstala, se vždy vyjadřovala hlučně. Často, obzvláště pak během dospívání, jsem si sedávala do kouta a dlaněmi si přikrývala uši. Vždycky mi připadalo, že žiju v nebezpečném světě, kde se během okamžiku může všechno pokazit kvůli špatně zvolenému slovu v jediné, ve vzteku pronesené větě. Kvůli jedinému neopatrnému gestu těla. Proto jsem se naučila mluvit co možná nejméně a vyjadřovat se klidně. Nikdy jsem na nic nechtěla spěchat, dokonce ani autobus jsem nedobíhala. S každou odpovědí jsem vyčkávala, chvíle ticha jsem vyplňovala rozpačitými pohledy, nejistými úsměvy. Velice mi pomohla i má práce. Opustila jsem město, do kterého jsem se už nikdy nechtěla vrátit, a dva roky jsem byla zaměstnaná v oddělení propagace jisté římské letecké společnosti. Po svatbě jsem podala výpověď a následovala svého muže do všech míst, kam ho práce inženýra zavála. Stále jsem poznávala nová prostředí a začínala nový život. Musela jsem se však naučit přemáhat úzkost z častého stěhování. Od té doby jen trpělivě čekám, až každá silná emoce vyprchá, abych si mohla o problému promluvit s klidnou hlavou. Snažím se předejít nedorozumění, a tak vždy pečlivě volím slova.

Tato má schopnost se nakonec ukázala být zcela zásadní při řešení naší malé manželské krize. Celé noci jsme trávili poklidnými diskuzemi, které jsme vedli polohlasem, aby nás neslyšely děti a abychom toho druhého nenávratně neranili. Mario se vyjadřoval neurčitě. Asi jako pacient, který nedokáže jasně vylíčit své potíže.

Nikdy mi nedokázal vysvětlit, co přesně cítil, co přesně by chtěl, co přesně bych od něj měla očekávat. Jednoho odpoledne se vrátil domů z práce a vypadal zděšeně. Možná tomu ale tak nebylo, možná se v jeho tváři jen zrcadlily pocity, které četl v mých očích. Nadechl se, jako by mi chtěl říct něco důležitého, během zlomku sekundy však změnil názor. Všimla jsem si toho, téměř jsem viděla, jak se mu na jazyku obracejí slova. Potlačila jsem ale zvědavost a přestala jsem přemýšlet, co mi asi chtěl původně sdělit. Přijala jsem jako fakt, že to strašné období skončilo. Chápala jsem ho jako chvilkové poblouznění. Měl jsem vyprázdnění citů, vyhrkl ze sebe nečekaně. Použil přitom stejný výraz jako o mnoho let dříve. Najednou jsem věděla, že mám svého starého Maria opět doma. Hned na druhý den se přestal scházet s Ginou i s Carlou, zrušil i doučování chemie a začal se chovat tak, jak jsem u něho byla zvyklá.

Tohle byly jediné dva případy, kdy se poklidná hladina našeho manželství zčeřila. Obě situace jsem si během první osamocené noci znovu do detailů přehrála. Pak, protože bych stejně neusnula, jsem vstala a uvařila si heřmánkový čaj. Takový už asi Mario zkrátka je. Celé roky nic a pak ho cosi nečekaně vyvede z rovnováhy. Něco podobného se děje zrovna teď, uklidňovala jsem se. Stačí mu dát chvíli času a on se zase vzpamatuje. Dlouho jsem pak stála u okna a dívala se do potměšilého parčíku před domem. Příkladala jsem čelo na chladivé sklo, abych alespoň trochu zmírnila tupou bolest hlavy. Z myšlenek mě vytrhl až zvuk auta a bouchnutí dveří. Před domem kdosi zaparkoval. Z vozu vystoupil hudebník ze čtvrtého patra, pan Carrano, rozhlédl se a zamířil k domu. Přes rameno nesl pouzdro s nějakým velkým hudebním nástrojem. Když mi zmizel z dohledu pod stromky lemujícími ulici, zhasla jsem světlo a šla si opět lehnout.

Znovu a znovu jsem se ujišťovala, že je jen otázkou několika dní, než se náš život opět zklidní.

2.

Ale uplynul už celý týden a manžel svůj názor nezměnil. Naopak se v něm zjevně utvrdil.

Zpočátku chodil domů každý den, objevil se vždy kolem čtvrté hodiny odpolední. Staral se o děti. Žertoval s Giannim, hrál si s Ilarií, občas šli všichni tři vyvenčit našeho vlčáka Otta do parku za tenisovými kurty.

Já jsem mezitím předstírala, že mám práci v kuchyni. Úzkostlivě jsem však očekávala, kdy za mnou Mario konečně přijde a vysvětlí mi, co má dál v úmyslu a jestli ho ta hloupost už přestala bavit. Čas od času se zastavil i u mě v kuchyni. V jeho očích jsem však nečetla žádnou velkou radost, někdy se dokonce tvářil vysloveně znechuceně. Já mu oplácela taktikou, kterou jsem vymyslela během jedné z mnoha nocí, kdy jsem nemohla spát. Hrála jsem vyrovnanou ženu v domácnosti, na oko jsem ho chápala, mluvila jsem klidně, často jsem slova prokládala vlídným úsměvem. Mario kroutil hlavou a říkal, jak jsem hodná. A já mu to věřila. Tiskla jsem se k němu, pokoušela jsem se ho obejmout nebo dokonce políbit. On ode mě ustupoval. Přišel jen proto, aby si se mnou popovídal, zdůraznil mi několikrát. Chtěl prý, abych pochopila, s kým jsem celých těch patnáct let žila. Vyprávěl mi proto ohavné historky z mládí. Vzpomínal na lumpárny, kterých se dopouštěl v pubertě i v rané dospělosti. Říkal to ale jen proto, že přede mnou chtěl vypadat horší, než ve skutečnosti byl. I když jsem se ho pokoušela chlácholit a uvádět věci na pravou míru, Mario jen kroutil hlavou a pokračoval v sebeponižování. Stále mi předkládal obraz sebe sama jako špatného člověka, který není

schopen opravdových citů a jehož průměrnost se projevuje dokonce i v zaměstnání.

Poslouchala jsem ho pozorně. Odpovídala jsem klidně, na nic jsem se ho neptala, nedávala jsem mu ultimáta. Zkrátka jsem mu jen chtěla dokázat, že se na mě může spolehnout. Musím ale přiznat, že navzdory vnějšímu zdání ve mně vzrůstala úzkost a hněv. Vylekalo mě to. Jednou v noci jsem si vzpomněla na jistou postavu ze svého dětství, které jsem strávila v Neapoli. Byla to energická silná žena žijící v našem domě kousek od Mazziniho náměstí. Vídávala jsem ji, jak chodila na nákupy do přilehlých uliček. Brávala s sebou i své tři děti. Zpátky se pak vracela s taškami nabitými zeleninou, ovocem a chlebem, děti se na ni spokojeně lepily. Kdykoliv mě spatřila, jak si hraju na schodech, zastavila se, položila tašky a sáhla do kapsy, odkud vytáhla pytlík bonbonů, které rozdělila mezi mě, moje kamarádky a svoje děti. Vypadala jako žena smířená se svým údělem. Také moc hezky voněla. Jako nová látka z obchodu, řekla bych. Provdala se za zrzavého muže se zelenýma očima, který pocházel z Abruzz. Živil se obchodem, a proto neustále cestoval autem mezi Neapolí a Aquilou. Vzpomínám si už jen, že se hodně potil. Měl zarudlé tváře, patrně od nějaké kožní choroby. Občas si hrál s dětmi na balkóně. Vyráběli společně barevné vlaječky z papíru a smáli se, dokud na ně máma nezavolala veselým hlasem: Pojdte jíst. Jenže pak se mezi nimi cosi změnilo. Často na sebe křičeli tak hlasitě, až jsem se vzbudila. Bála jsem se, že ten jejich řev a pláč zboří celý dům. Pak jednoho dne souseď odešel, prý se zamiloval do nějaké ženské z Pescary a nikdo už o něm nikdy neslyšel. Od té doby souseďka každou noc plakala. Slyšela jsem ji ze své postele. Její hlasité štkání mi připadalo jako nárazy beranidla do stěny. Děsilo mě. Máma o souseďce mluvila se svými kolegyněmi. Stříhaly, šily a povídaly, povídaly,

šily a stříhaly, zatímco já si pod stolem hrála se špendlíky a opakovala si pro sebe, co jsem ze shora slyšela. Byla to slova plná smutku a hrozeb. Když ztratíš chlapa, ztratíš všechno, utkvělo mi například v paměti. Naše sousedka vskutku o všechno přišla, dokonce i o svoje jméno (mohla to být Emilia? Už nevím). Všichni o ní mluvili jen jako o „chudince“, tak proč bych jí tak nyní nemohla říkat i já? Takže Chudinka plakala, Chudinka nařkala, Chudinka křičela, Chudinka trpěla. Tolik jí chyběl ten její upocený zarudlý chlap se zelenýma očima! V rukou neustále mačkala provlhlý kapesníka a všem říkala, že od ní odešel manžel. Proklínala ho. Zdrhnul prý jako pes za hárající fenou! Tak neskrývaná bolest mi brzy začala být nepřijemná. Bylo mi sice teprve osm, ale styděla jsem se za ni. Už nevodila svoje děti po nákupech, ani už nevoněla jako nová látka. Dokonce se mi hnusila. Po schodišti nyní chodívala prkeným krokem, také hodně zhubla. Z obličeje se jí nadobro vytratil ten veselý výraz a radostný úsměv. Pleť jí zbledla a po čase připomínala voskováný papír, její oči tonuly v kalužích slz, ruce se změnilly v kostnaté pařáty. Máma jednou při vzpomínce na ni vykřikla: Chudinka! Vždyť je z ní jen kost a kůže! Od té doby jsem ji znovu začala sledovat, když těžkým krokem odcházela z domu, tentokrát už bez nákupních tašek a s prázdnýma očima. Chtěla jsem pochopit podstatu této šedomodré lidské ryby, které se na kůži srážely krystalky soli.

I kvůli těmto vzpomínkám jsem se k Mariovi chovala uvážlivě a slušně. Jenže pak už jsem postupně netušila, co mu mám na ty jeho přehnané historky plné neuróz a dětských trápení říkat. Po deseti dnech se přestal objevovat pravidelně a moje srdce se naplnilo hořkostí. Lže mi, napadlo mě. Zatímco já jsem se snažila celou dobu tvářit jako obětavá manželka, která se ho snaží podpořit v krizi, on se mi vypočítavě snažil zhnusit. Jen čekal, až

ho vykopnu ven se slovy: Běž, zvedá se mi z tebe žaludek, už se na tebe nemůžu ani podívat.

Moje podezření se brzy stalo jistotou. Chtěl, abych sama navrhla odloučení, které v naší zemi předchází rozvodu. Chtěl, abych mu já sama řekla: Máš pravdu, skončili jsme. Jenže já nereagovala, jak očekával. Ve svojí hře jsem pokračovala s obezřetností, s níž jsem se stavěla ke všem životním nástrahám. Jediným vnějším znakem mého rozrušení tak byla vzrůstající náchylnost k nepořádku a neohrabanost odrážející mou stoupající úzkost.

Téměř dva týdny jsem otálela s otázkou, kterou jsem nosila na jazyku od samého začátku. Když už jsem nemohla déle snášet ty jeho lži, rozhodla jsem se na něj udeřit přímo. Připravila jsem jeho oblíbenou omáčku s masovými kuličkami a nakrájela jsem brambory, abych je mohla upéct v troubě s rozmarýnem. Brzy mě ale takové vaření přestalo bavit a připadalo mi, jako bych měla obě ruce levé. Pořezala jsem se o otvírák na konzervy a rozbila jsem lahev červeného vína, které se rozstříklo po bíle vymalované kuchyni. Sáhla jsem po utěrce a přitom jsem na zem shodila i cukřenku. V dlouhém zlomku sekundy mi v uších zněl náraz dózy o mramorovou desku linky a pak zvuk cukru sypajícího se po podlaze polité červeným vínem. V tu chvíli mě doslova paralyzoval pocit nesmírné únavy. Všeho jsem nechala a šla si lehnout, i když bylo teprve jedenáct dopoledne. Úplně jsem zapomněla i na děti. Když jsem se vzbudila, stále naléhavěji se mi v hlavě zhmotňovala představa opuštěné ženy. Tohle už nemohu déle snášet, řekla jsem si. Celá otupělá jsem vstala z postele, uklidila kuchyň a skočila pro děti do školy. Pak už jsem jen čekala, až se zastaví na svou tradiční krátkou návštěvu.

Přišel večer v dobré náladě. Prohodil pár společenských frází, pak zmizel v pokoji Gianniho a Ilarie, kde se-

trval, dokud děti neusnuly. Když jsem ho spatřila, jak stojí ve dveřích, pocítila jsem nutkavou touhu někam se schovat. Nakonec jsem se ale přemohla a přemluvila ho, aby zůstal na večeři. Jakmile se posadil ke stolu, strčila jsem mu přímo pod nos talíř s pečenými bramborami, omáčkou a masovými kuličkami. Chtěla jsem, aby v tom obyčejném jídle viděl všechno, na co už nikdy nebude smět ani pohlédnout, co už nikdy nechutná, čeho se nikdy nedotkne. Už nikdy... Já už ale nemohla dál čekat. Ještě ani nezačal jíst a já už se ho ptala:

„Miluješ jinou?“

Zasmál se a mou teorii bez zaváhání popřel. Dokonce se podivoval nad nemístností mého dotazu. Přesto mě nepřesvědčil. Zнала jsem ho příliš dobře a věděla jsem, že přesně takhle se choval vždy, když lhal. Takhle se chránil před většinou přímých otázek.

Trvala jsem na svém: „Takže je to pravda? Máš jinou? A kdo je to? Znáš ji?“

Pak jsem poprvé od jeho odchodu zvýšila hlas. Dokonce jsem na něj křičela, že mám právo to vědět. Nakonec jsem mu řekla: „Nemůžeš mě přece nechat doufat, že se vrátíš, když ses ve skutečnosti už dávno rozhodl!“

Sklopil zrak a rukou mi naznačil, abych nemluvila tak nahlas. Tvářil se ustaraně, patrně nechtěl vzbudit děti. Mně se ale hlavou honily veškeré výčitky, které mě za celou tu dobu napadly. Už dávno jsem přestala rozpoznávat, zda jsou ještě vhodné nebo už ne.

„Já ale chci mluvit hlasitě,“ zavrčela jsem výhrůžně. „Chci, aby všichni věděli, co jsi mi provedl.“

Zadíval se do stropu, pak mi zabodl zrak přímo do očí. „Jo. Mám jinou,“ řekl nakonec.

Pak s chutí, která se k této chvíli ani trochu nehodila, napíchl na vidličku pár pečených brambor a strčil si je na jazyk, jako by sám sobě chtěl zacpat ústa. Jako by se

bál, že prozradí víc, než je nezbytně nutné... To hlavní už ale stejně řekl a mé útroby v tu chvíli sevřela krutá bolest, která mě připravila o všechny další pocity. Uvědomila jsem si to však, až když jsem se přistihla, že zprvu vůbec nevěnuji pozornost tomu, co se přímo přede mnou dělo.

Začal pomalými pohyby žvýkat, jak měl ve zvyku, když mu cosi zaskřípalo mezi zuby. Ihned přestal žvýkat, upustil vidličku na talíř a zasténal. Pak do dlaně vyplivl brambory a omáčku smíchanou s krví. Ano, s opravdovou rudou krví.

Zadívala jsem se mu na ústa bez zájmu, stejně jako když člověk sleduje reklamu v televizi. On na krev v dlaní vytřeštil oči, otřel si omáčku papírovým kapesníkem a sáhl si do úst. Vzápětí z patra vytáhl skleněný střep.

Chvíli se na něj mlčky a vyděšeně díval, pak mi ho ukázal a s nenávistí, jakou jsem u něj nikdy nezaznamenala, zakřičel: „Cože? Tohle jsi mi chtěla udělat? Tohle?“

Vyskočil a převrhl židli na zem. Ihned ji ale zvedl a několikrát s ní praštil o zem, jako by ji chtěl zarazit mezi dlaždice. Pak mi oznámil, že jsem se musela zbláznit a že odmítám přijmout jeho názory. Vlastně jsem je prý nikdy nechápala a naše manželství vydrželo tak dlouho jen díky jeho trpělivosti a shovívavosti. Možná i neschopnosti udělat zásadní rozhodnutí, připustil. Ale teď je se vším konec! Pak na mě křičel, že jsem se musela zbláznit a co je to prý za nápady strkat mu střepy do jídla. Odešel a hlasitě za sebou práskl dveřmi, o spící děti se už nestaral.